

RAAP-RAPPORT 6305

Groenedijk/Omloop te Sint Maarten

Cultuurhistorisch onderzoek

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Colofon

Opdrachtgever: USP B.V.

Titel: Groenedijk/Omloop te Sint Maarten; cultuurhistorisch onderzoek

Versie: 10-02-2023

Auteur: Annemarie Kuijt MA

Authorisatie: Marcel IJsselstijn MA

Projectcode: SMGO

Bestandsnaam: RAAPrap_6305_SMGO_20230210

ISSN: 0925-6229

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500

E-mail: raap@raap.nl

Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2023

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In januari en februari 2023 heeft RAAP een cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd naar de locatie Groenedijk/de Omloop te Sint Maarten, gemeente Schagen. In het plangebied is de ontwikkeling van een woonwijk voorzien. Het doel van het voorliggende cultuurhistorische onderzoek is om onafhankelijk vast te stellen wat de aanwezige cultuurhistorische en landschappelijke waarden in het plangebied zijn en in hoeverre met deze waarden rekening gehouden dient te worden in de planvorming.

Het onderzoeksgebied ligt tegen de zuidwestkant van de bebouwde kom van het vermoedelijk in de 13^e eeuw gestichte dorp Sint Maarten. Sint Maarten behoort tot de gemeente Schagen en ligt in de provincie Noord-Holland, in het gedeelte van de provincie dat historisch gezien tot West-Friesland wordt gerekend. Dit grote gebied wordt omsloten door de in de 13^e eeuw aangelegde West-Friese Omringdijk.

Het onderzoeksgebied is onbebouwd en wordt op dit moment nog gebruikt als agrarische grond. Het ligt in het uiterste noorden van de tussen 1954 en 1960 ruilverkavelde Ringpolder. Tot 1954 was het een waterrijk landbouwgebied, waarin het eigendom sterk versnipperd was en de vele onregelmatig gevormde percelen vrijwel alleen per schuit bereikbaar waren. Door de ruilverkaveling veranderde de Ringpolder van een vaarpolder in een grootschalig, rationeel productielandschap waarin vervoer voortaan niet meer over het water maar over de weg ging.

Langs de noordgrens van het plangebied lopen twee wegen: de historische Groenedijk (een uitvalsweg met parallel daaraan een fietspad) en de meer recent aangelegde Omloop, een woonstraat. Tussen de Omloop en het plangebied loopt nog een groenstrook, die net buiten het onderzoeksgebied valt. Ten westen van het plangebied loopt een brede hoofdwetering die als onderdeel van de ruilverkaveling is gegraven.

Het landschap van de Ringpolder polder kenmerkt zich door zijn grootschalige, rationele inrichting van rechte, haaks op elkaar liggende sloten en wegen die zeer grote percelen omsluiten. Het landschap heeft een open karakter, waarbij de beplante wegen en grote erven de belangrijkste visuele onderbrekingen vormen. Gezien de aard en ouderdom van dit landschap en de goede herkenbaarheid vertegenwoordigt het een positieve erfgoedwaarde.

In het plangebied zelf bevinden zich geen cultuurhistorisch waardevolle elementen. Aangrenzend is daar wel sprake van. In het westen grenst het plangebied aan één van de hoofdweteringen die tijdens de ruilverkaveling in de Ringpolder (1960) zijn aangelegd. Deze wetering vertegenwoordigt vanwege zijn aard en ouderdom en goede herkenbaarheid een positieve erfgoedwaarde.

Ten noorden van het plangebied ligt de Groenedijk. Deze heeft een hoge ouderdom (17e eeuw of ouder). Het oorspronkelijke tracé van de dijk (voor zover nog aanwezig) vertegenwoordigt vanwege zijn hoge leeftijd en redelijke herkenbaarheid een hoge cultuurhistorische waarde.

Andere cultuurhistorisch waardevolle elementen in de omgeving van het plangebied zijn de twee wielen ten noorden van de Groenedijk met daartussenin de openbare begraafplaats uit het eerste kwart van de 20^e eeuw. Mochten er ingrepen in dit gebied plaatsvinden, dan is nader onderzoek naar deze structuren aanbevolen.

In de omgeving van het plangebied staat geen cultuurhistorisch waardevolle bebouwing. Ook de groenstructuur langs de zuidzijde van de Groenedijk vertegenwoordigt geen bijzondere cultuurhistorische waarde.

Aanbevelingen

Op grond van het onderzoek en de bovengenoemde cultuurhistorische waarden zijn de volgende aanbevelingen opgesteld.

- Houd bij toekomstige ontwikkelingen rekening met de openheid van het landschap en de nog goede afleesbaarheid van de rationele ruilverkavelingsstructuur. Deze kwaliteiten kunnen ingezet worden bij het maken van een nieuw ontwerp.
- Houd rekening met de cultuurhistorische waarden in de omgeving van het plangebied. Het gaat dan in de eerste plaats om de hoofdwetering aan de westkant van het plangebied en de Groenedijk in het noorden. Zorg voor goede aansluitingen met deze waardevolle structuren. In de tweede plaats gaat het om de wielen en de begraafplaats ten noorden van de wijk. Indien er veranderingen plaatsvinden in deze gebieden (of in de aansluiting daarop) is nader onderzoek naar de daar aanwezige waarden aanbevolen.

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud.....	5
1 Inleiding	6
1.1 Kader	6
2 Historische ontwikkeling van het plangebied	8
2.1 Middeleeuwen – 1819	8
2.2 1819-1960	10
2.3 1960: ruilverkaveling van de Ringpolder	14
2.4 1960 - heden	19
3 Cultuurhistorische inventarisatie en waardering	20
4 Aanbevelingen.....	22
Literatuur	23
Archieven	23
Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices	24

1 Inleiding

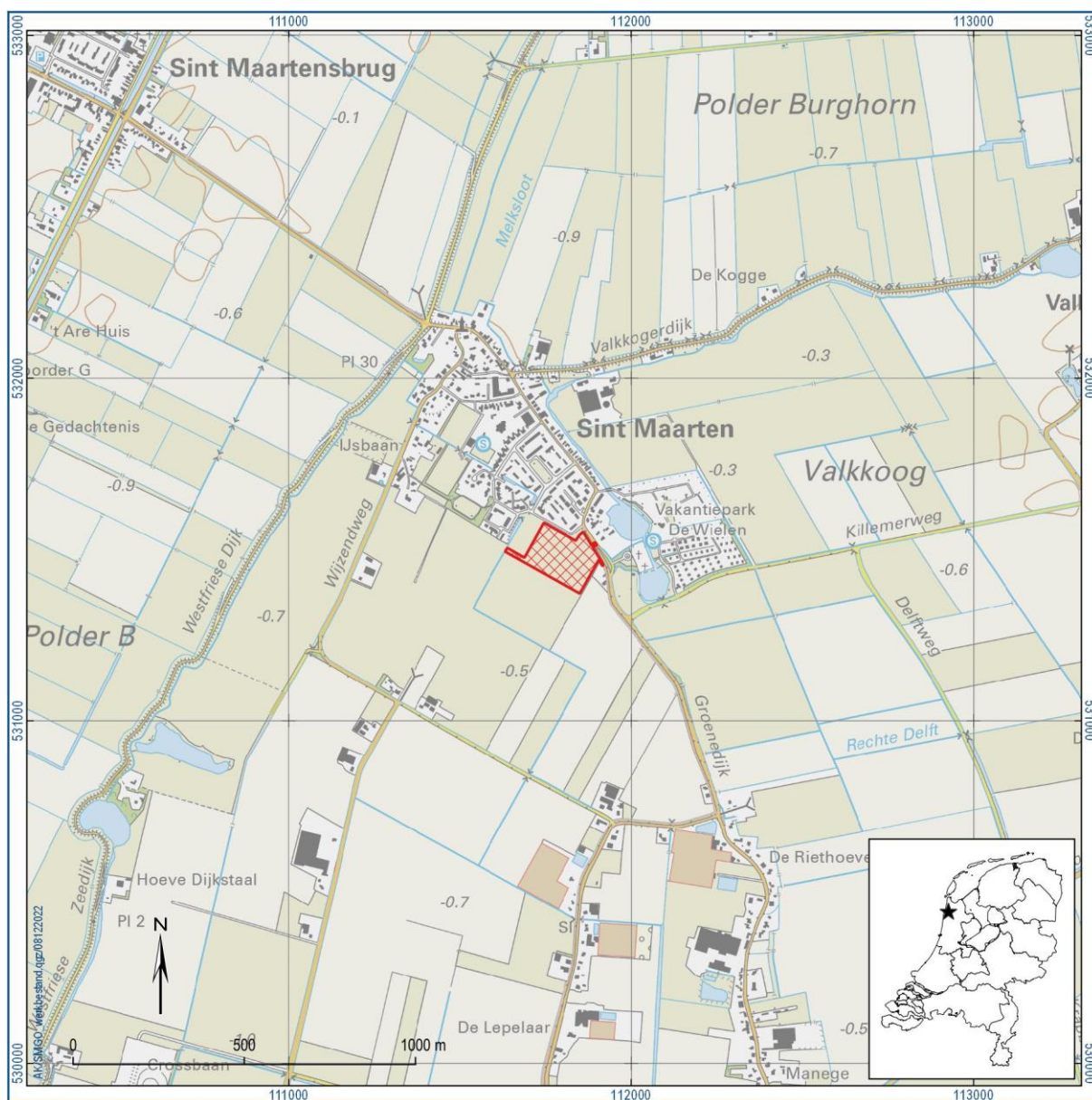
1.1 Kader

In januari en februari 2023 heeft RAAP een cultuurhistorisch onderzoek uitgevoerd naar de locatie Groenedijk/de Omloop te Sint Maarten, gemeente Schagen (figuur 1).

Het onderzoeksgebied ligt tegen de zuidwestkant van de bebouwde kom van het dorp Sint Maarten aan. Sint Maarten is waarschijnlijk omstreeks 1250 gesticht. Het dorp behoort tot de gemeente Schagen en ligt in de provincie Noord-Holland, in het gedeelte van de provincie dat historisch gezien tot West-Friesland wordt gerekend. Dit grote gebied wordt omsloten door de in de 13e eeuw aangelegde West-Friese Omringdijk.

Het onderzoeksgebied is onbebouwd en wordt op dit moment nog gebruikt als agrarische grond. Het ligt in het uiterste noorden van de tussen 1954 en 1960 ruilverkavelde Ringpolder. Langs de noordgrens van het plangebied lopen twee wegen: de historische Groenedijk (een uitvalsweg met parallel daaraan een fietspad) en de meer recent aangelegde Omloop, een woonstraat. Tussen de Omloop en het plangebied loopt nog een groenstrook, die net buiten het onderzoeksgebied valt. Ten westen van het plangebied loopt een brede hoofdwetering.

In het plangebied is de ontwikkeling van een woonwijk voorzien. Het doel van het voorliggende cultuurhistorische onderzoek is om onafhankelijk vast te stellen wat de aanwezige cultuurhistorische en landschappelijke waarden in het plangebied zijn en in hoeverre met deze waarden rekening gehouden dient te worden in de planvorming. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek met archiefonderzoek. Op basis hiervan is voorliggende rapportage opgesteld.

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).

2 Historische ontwikkeling van het plangebied

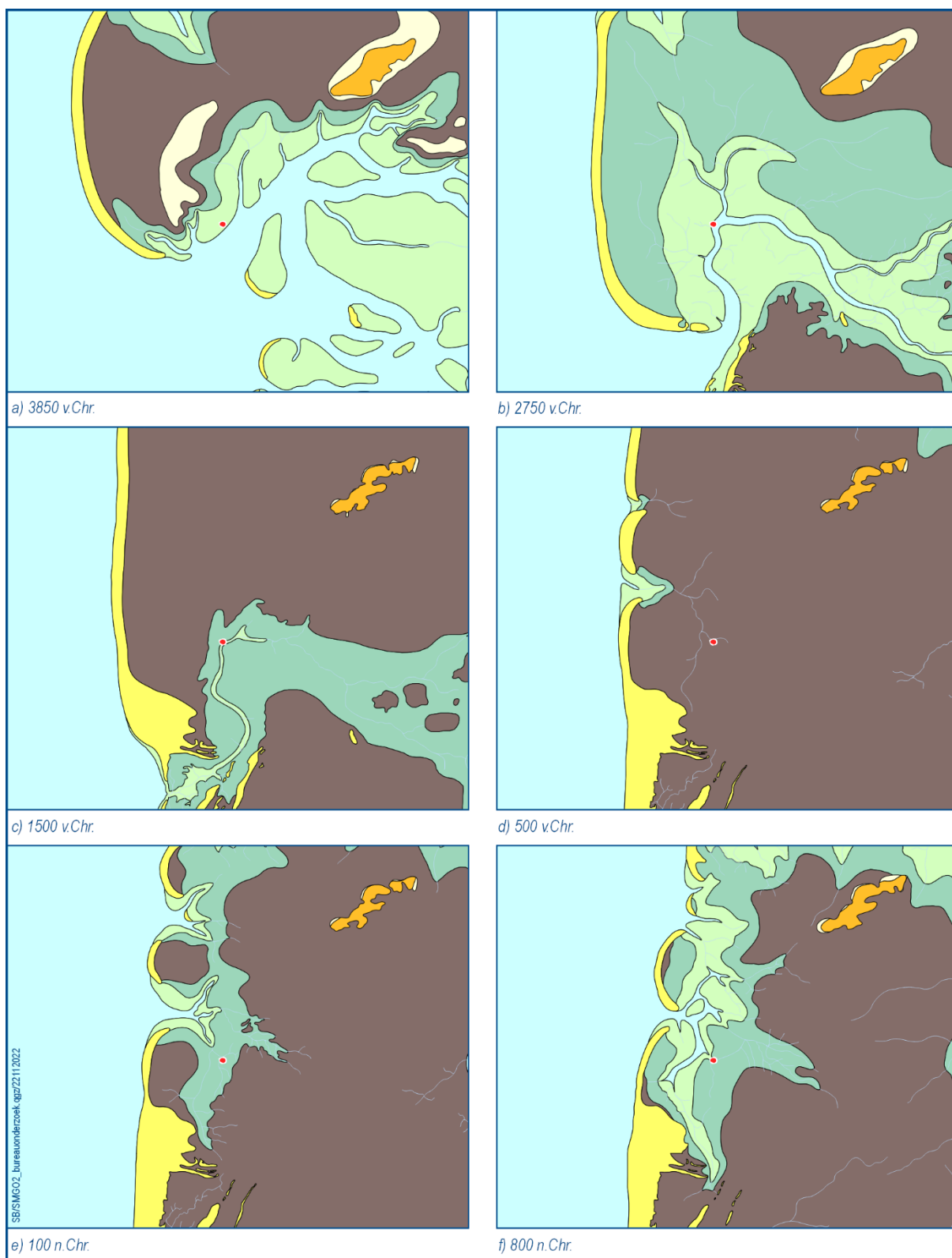
2.1 Middeleeuwen – 1819

West-Friesland kent een complexe landschappelijke ontwikkelingsgeschiedenis. Lange tijd werd het landschap bepaald door natuurlijke ontwikkelingen. Na de laatste ijstijd (ca. 10.000 jaar geleden) drong de zee het gebied in en ontstond een getijdeland. Perioden waarin de zee door zeegaten het land overspoelde en sediment afzette, wisselden zich af met rustigere fases. In die perioden ontstonden er moerassen en werd er veen gevormd. De paleogeografische kaarten van Peter Vos (2013, figuur 2) laten zien dat het gebied rond Sint Maarten beïnvloed is door twee grote zeegaten; tot 1500 voor Christus het grote zeegat tussen Alkmaar en Bergen, en vanaf 400 voor Christus het zeegat van de Zijpe. In de tussenliggende periode was het gebied begroeid geraakt met veen. Het zeegat van de Zijpe bleef heel lang actief. Vanuit dit zeegat liepen getijdenkreeken, waaronder de Rekere, landinwaarts. Hiervandaan werd zeeklei over het veen afgezet. Toen in 1250 de West-Friese omringdijk werd aangelegd kwam er een einde aan de grote landschappelijke dynamiek van de voorafgaande eeuwen.¹ De huidige Ringpolder ontwikkelde zich op de zeekleibodem tot een waterrijk landbouwgebied met een onregelmatige, blokvormige percelering.

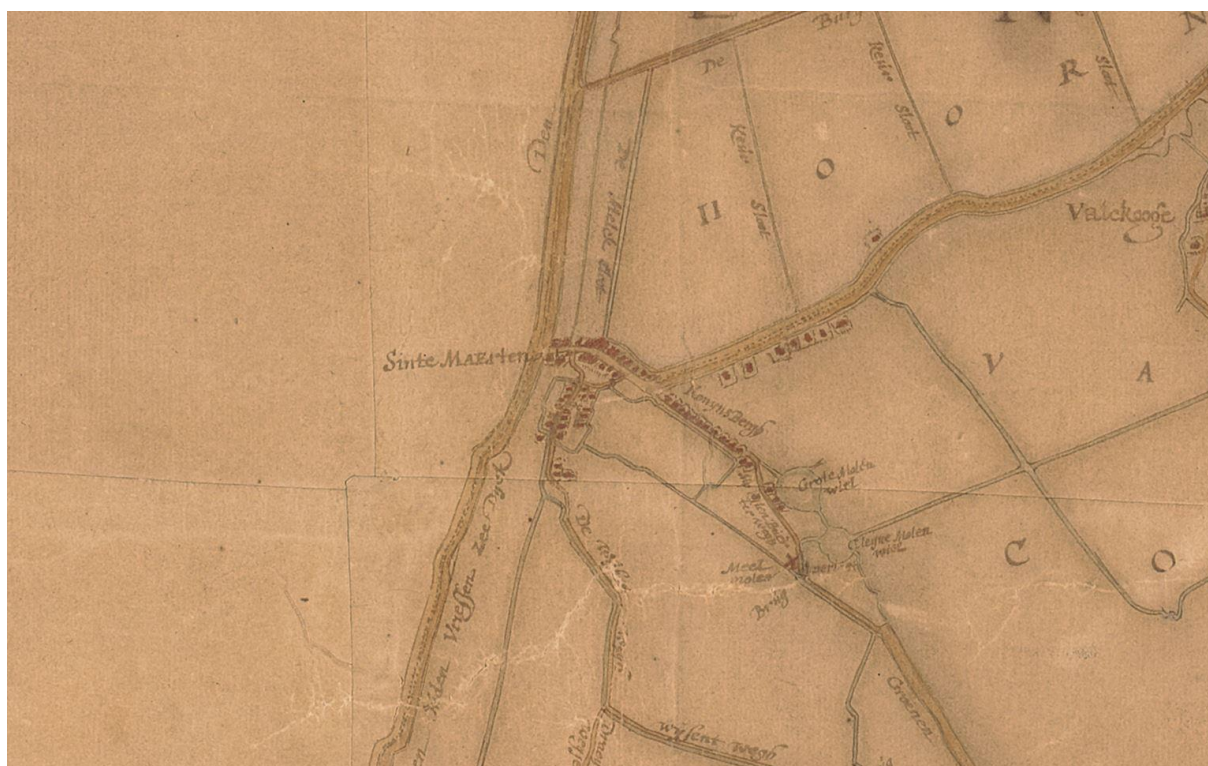
Aangenomen wordt dat het dorp Sint Maarten zich pas na de aanleg van de Friese Omringdijk heeft kunnen ontwikkelen. De dorpsbebouwing bevond zich in de 17^e eeuw langs de Groenedijk, de Valkkogerdijk en de Wijzendweg. Waarschijnlijk waren dit alle drie tot kaden verhoogde oeverwallen, waarop later wegen werden aangelegd.² Ten westen van het dorp, vlakbij het plangebied, stond een meelmolen, die in 1799 werd afgebroken. Ook de twee wielen, restanten van dijkdoorbraken, bestonden reeds in de 16^e eeuw. De omgeving van het dorp werd behalve door de dijken ook doorsneden door een onregelmatig stelsel van waterwegen (figuur 3).

¹ Vos 2015.

² Van Goor 1994.

Figuur 2. Het plangebied op de paleogeografische reconstructies van Vos & De Vries, 2013. Lichtgroen: wad/getijdengebied; donkergroen: kwelders; lichtblauw: zee; lichtgeel: dekzand (holoceen); donkergeel: strandwallen/duinen; oranje: glaciale afzettingen; bruin: veen.

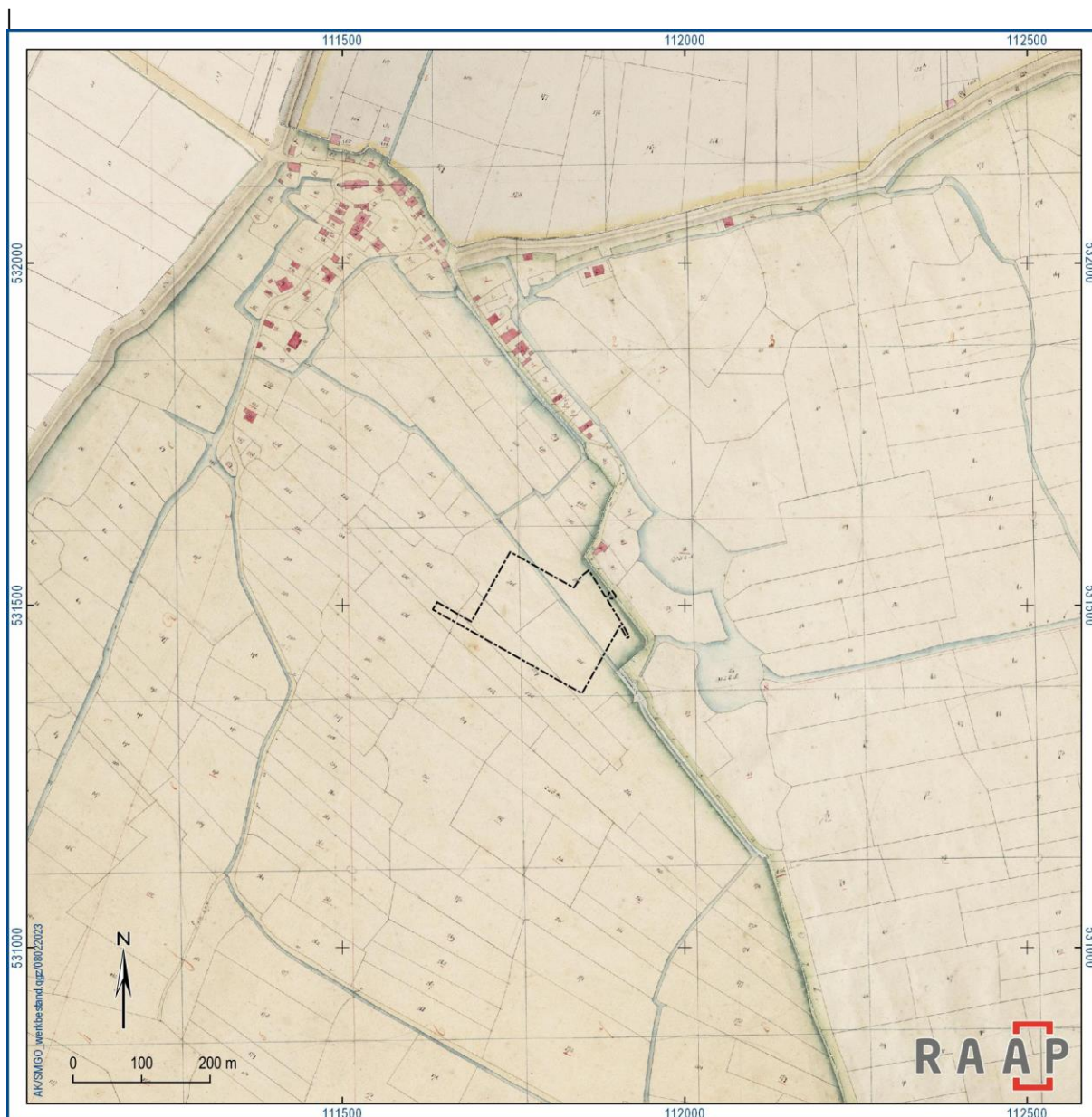

Figuur 3. Uitsnede van de Kaart van West-Friesland, vervaardigd in opdracht van het ambacht Drechterland na de meting in de jaren 1651-1654 door J. Dou met daarop de Groenedijk, Wijzendweg, Valkkogerweg en de meelmolen (Westfries Archief).

2.2 1819-1960

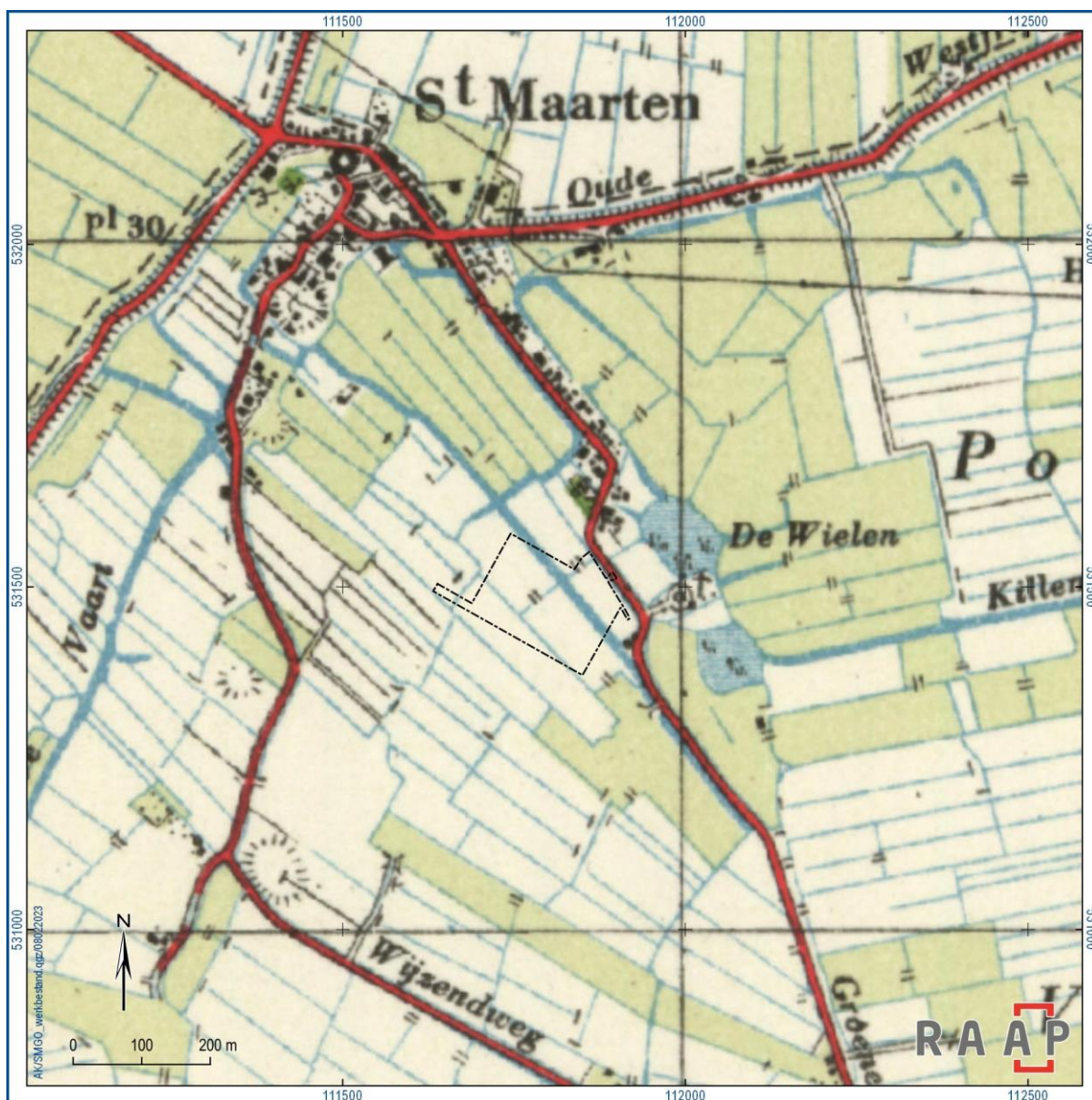
Het kadastraal minuutplan van Sint Maarten (figuur 4) werd opgemaakt in 1819 en vormt een accurate bron van informatie over hoe het plangebied er destijds uitzag en werd gebruikt. Er zijn veel overeenkomsten met de 17^e eeuwse kaart van Dou (figuur 1). De Groenedijk met ten noorden daarvan de bebouwing, de twee wielen en de grote weteringen in en rond het plangebied waren in de tussenliggende eeuwen niet of nauwelijks gewijzigd. De meelmolen ten westen van het plangebied was in 1799 gesloopt en staat daarom niet meer op het kadastrale minuutplan.

Uit de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel blijkt dat de percelen in het plangebied van verschillende eigenaren waren, afkomstig uit zowel Sint Maarten als Zijpe. Een deel van de percelen was in gebruik als weiland, en ander deel als bouwland. Deze situatie was kenmerkend voor de omgeving van het plangebied: het eigendom was sterk versnipperd. De meeste percelen waren alleen over het water bereikbaar.

Figuur 4. Het plangebied op het kadastrale minuutplan van 1819 (RCE).

Gedurende de 19^e en de eerste helft van de 20^e eeuw veranderde het landschappelijke beeld nauwelijks (figuur 5). De percelen in de Ringpolder werden op beperkte schaal samengevoegd en op enkele plekken werden insteekwegen aangelegd om de wei- en bouwlanden vanaf de weg te kunnen bereiken. Tot in de jaren 1950 bleven waterwegen echter de belangrijkste transportroutes in de Ringpolder; het was een vaarpolder. Nabij het plangebied, aan de overzijde van de Groenedijk tussen de twee daar gelegen wielen in, werd omstreeks 1920 een Algemene Begraafplaats geopend.

Figuur 5. Het plangebied op de topografische kaart van 1952 (verkend in 1946) (Topotijdreis).

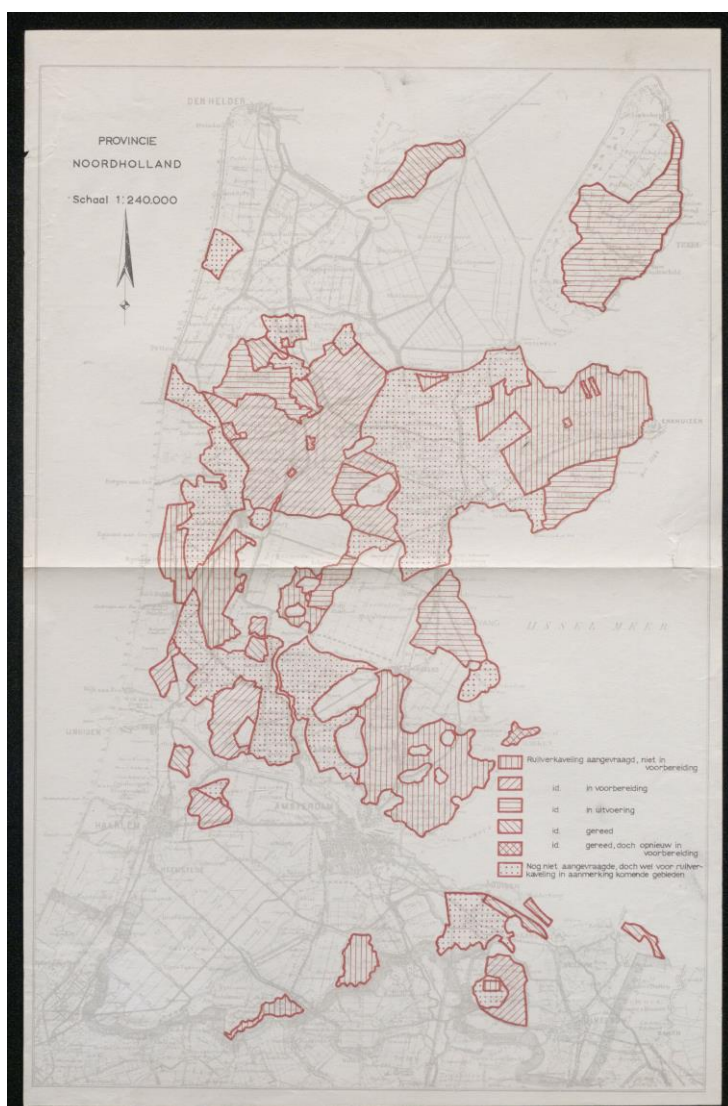
Ook in de 20^e eeuw vond in de Ringpolder nog een combinatie van veeteelt en teelt van 'opengronds' groenten plaats. Van de opengronds groenten was de teelt van bewaarkool het belangrijkste. De opbrengsten van de groententeelt liep in de jaren 1950 echter achteruit. In combinatie met de versnipperde eigendomsverhoudingen en de (on)toegankelijkheid van de landbouwpercelen stond de rentabiliteit van het landbouwgebied onder druk.

Figuur 6. Opslagplaats voor kolen in de Ringpolder, 1957 (foto Wüllschleger / Heidemij, Nationaal Archief).

2.3 1960: ruilverkaveling van de Ringpolder

Vanaf het einde van de 19^e eeuw werd ruilverkaveling al gezien als oplossing voor de problemen die gepaard gingen met de versnipperde landbouwgronden in Nederland. In 1924 werd de eerste Ruilverkavelingswet aangenomen. Daarin was bepaald dat het initiatief voor ruilverkaveling bij de grondeigenaren lag. Zij moesten een verzoek tot ruilverkaveling indienen bij Gedeputeerde Staten. Voor de uitwerking van de plannen stelde Gedeputeerde Staten vervolgens een cultuurtechnische commissie van experts aan. Een meerderheid van de eigenaren in het te ruilverkavelen gebied moest akkoord gaan met het door hen opgestelde plan, alvorens met de uitvoering begonnen kon worden. De gronden werden herverdeeld op basis van hun waarde, niet op basis van oppervlak.³ In Noord-Holland zijn als gevolg van de opeenvolgende Ruilverkavelingswetten grote delen van het landschap in meer of mindere mate heringericht, met als doel de omstandigheden voor de landbouw te verbeteren (figuur 7).

Figuur 7. Overzicht van ruilverkavelingsgebieden in Noord Holland, ca. 1961 (NHA Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (594), inv.nr. 66).

³ Verdeeld land

De ruilverkaveling van de Ringpolder werd onder de hernieuwde Ruilverkavelingswet van 1938 aangevraagd door een groot aantal partijen: verschillende lokale tuinbouwverenigingen, diverse afdelingen van de Land- en Tuinbouwbond, de hoofdingelanden van de Ringpolder en de gemeente Sint Maarten. De verwachting was dat door de ruilverkaveling voor de gevestigde tuinbouwbedrijven meer mogelijkheden zouden ontstaan en meer rendabele teelten in het teeltplan zouden worden opgenomen, waaronder die van bloembollen en teelt onder glas.⁴ In 1954 had de Cultuurtechnische Commissie de plannen gereed en in augustus van dat jaar vond een stemming onder de eigenaren plaats. 553 stemmers waren vóór, 38 eigenaren stemden tegen.

De ruilverkaveling hield een grootscheepse herinrichting van de polder in. Met name de waterstructuur werd drastisch gewijzigd. Vrijwel alle waterwegen werden gedempt en vervangen door nieuw gegraven sloten en weteringen die grote, rechthoekige percelen omsloten. De bestaande wegen, waaronder de nabij het plangebied gelegen Wijzendweg, werden waar mogelijk rechtgetrokken. Ook kwamen er enkele nieuwe wegen, zodat de meeste percelen aan minimaal één kant vanaf de weg bereikbaar werden (figuur 8, figuur 9). De polder werd van een vaarpolder een 'rijpolder'. Van de oorspronkelijke inrichting van de polder bleven slechts enkele oudere bebouwingslinten en aan de randen gelegen wielen over; daarbuiten kwam een totaal nieuw gerationaliseerd landschap tot stand.

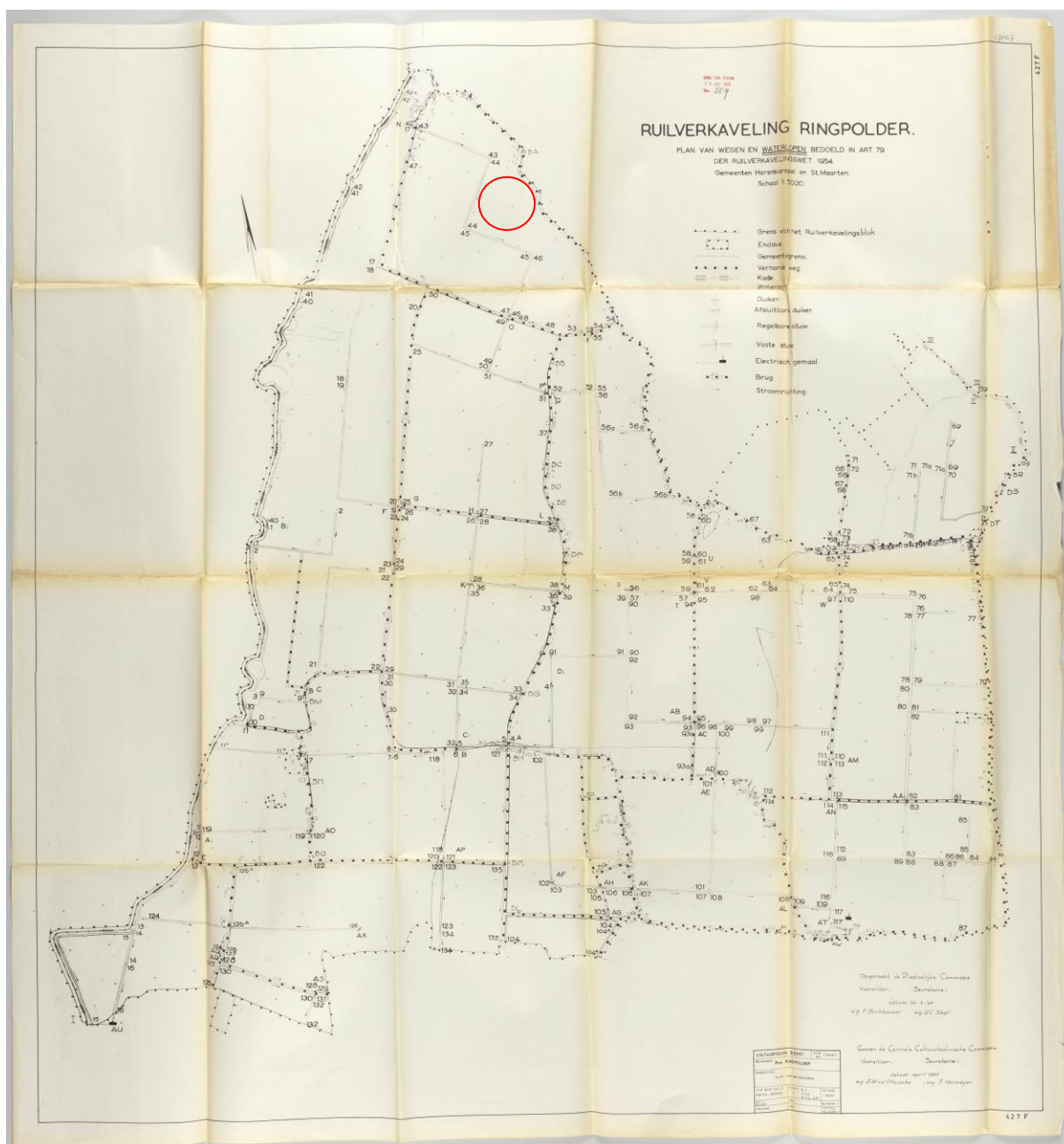
Voor de aankleding werd een landschapsplan opgesteld, bestaande uit een wegbeplanting van bomen (Canadese populieren, essen, wilgen, iepen) en struiken (veldiep, els, es, eik, meidoorn en gelderse roos) (figuur 10). Langs de Groenedijk was een beplanting van populieren en iepen voorzien. Het gedeelte van de weg dat langs de noordkant van het plangebied loopt, zou echter onbeplant blijven. De bomen die hier nu staan, maakten dus geen onderdeel uit van het landschapsplan en zijn hoogstwaarschijnlijk later aangeplant. Ook de groenstrook ten noordwesten van het plangebied maakte geen onderdeel uit van het ruilverkavelingslandschap.

Voor het plangebied betekende de ruilverkaveling dat alle bestaande sloten werden gedempt en dat het aantal percelen werd teruggebracht van zes naar twee. De ruilverkaveling werd in 1960 afgerond. Het resultaat laat zich aflezen van de topografische kaart van 1961 (figuur 11).

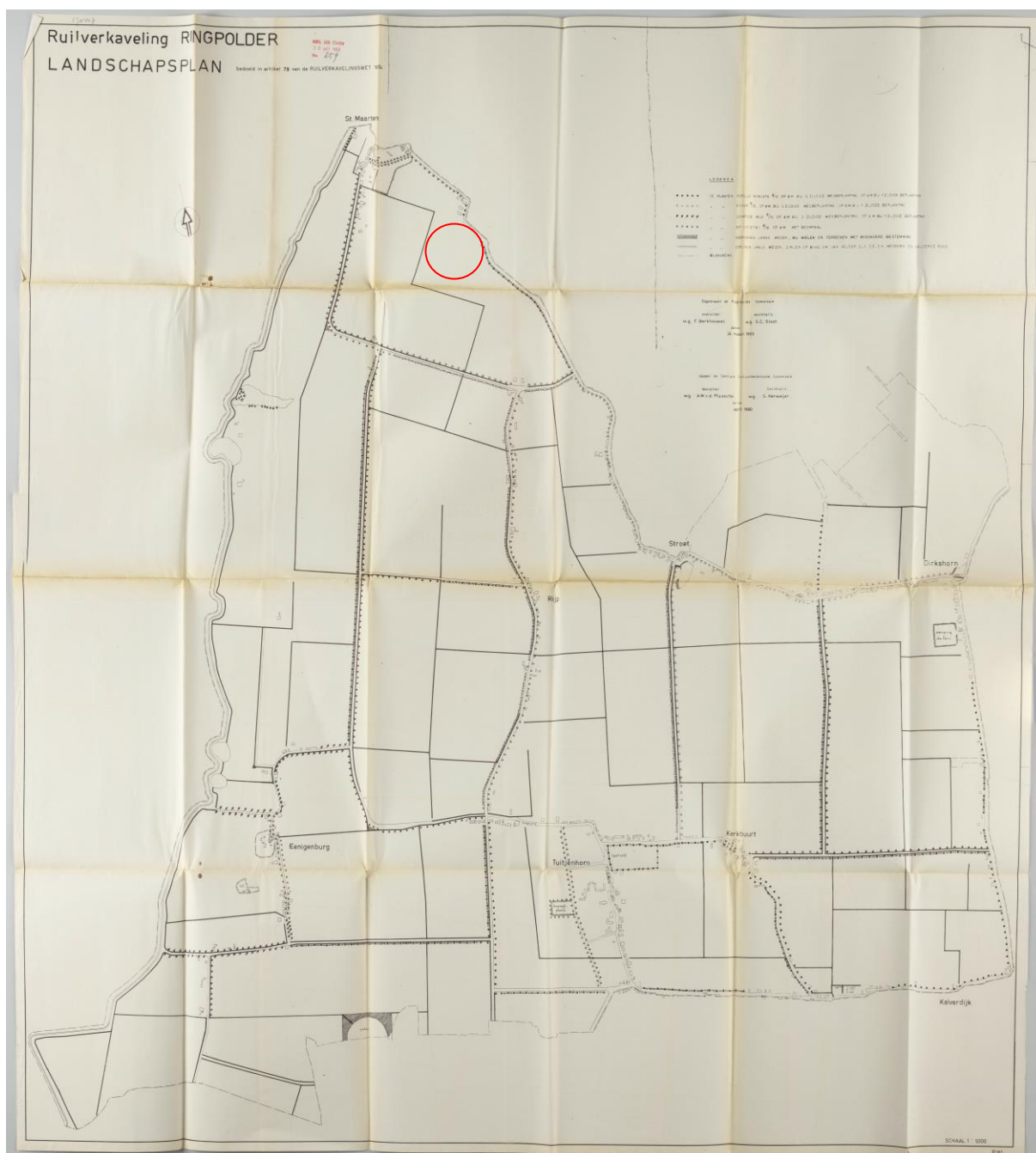
⁴ De Rijk, J. en S. van Veen (1963). De Ringpolder. Ontwikkeling van het bedrijfstype. Landbouweconomisch Instituut Verslagen nr. 43. Den Haag

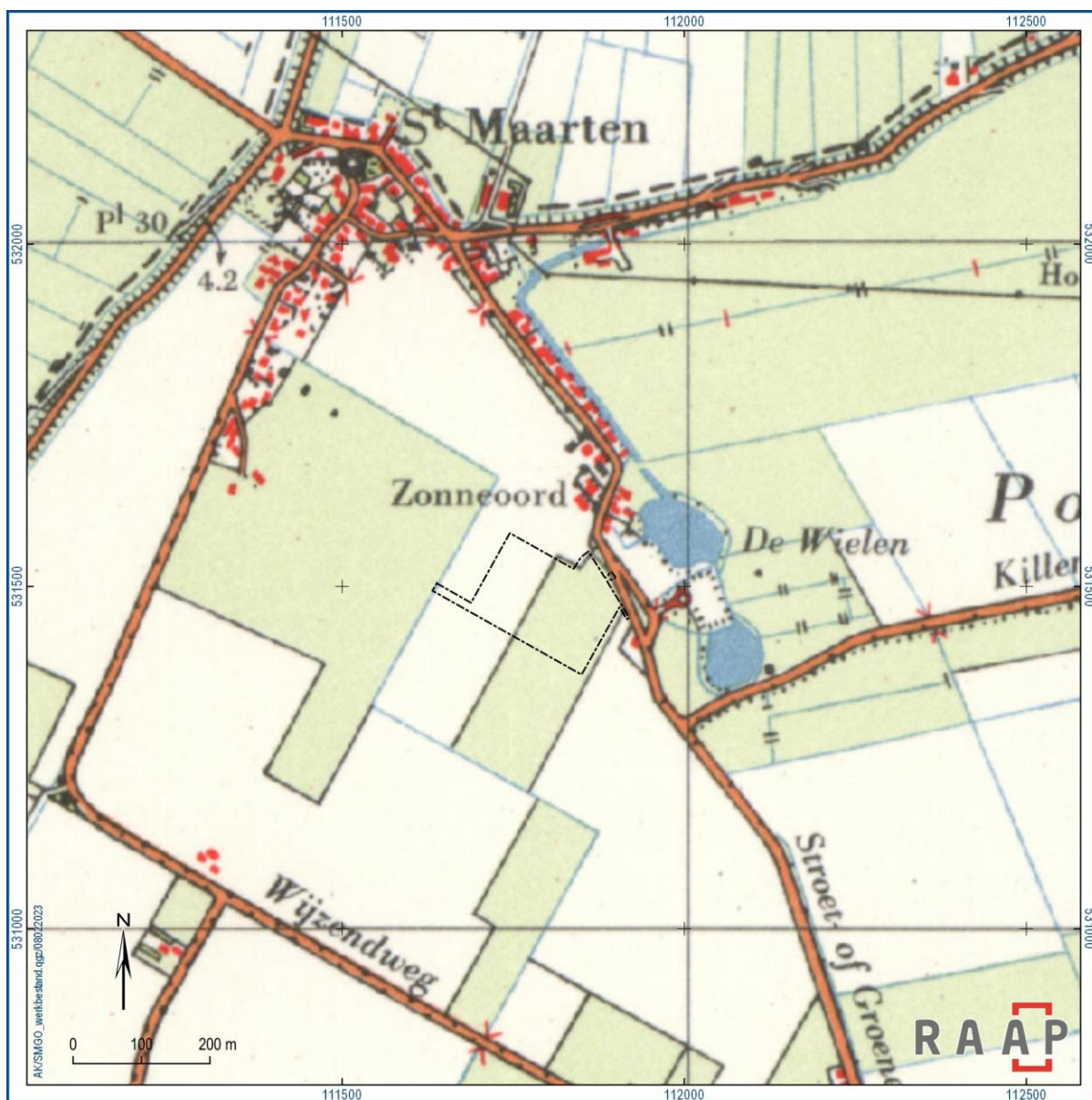
Figuur 8. De Ringpolder voor (boven) en tijdens de ruilverkaveling (onder) (Noord-Hollands Archief).

Figuur 9. Ruilverkavelingsplan voor de Ringpolder: plan van wegen en waterwegen, 1960. Het plangebied is rood omcirkeld (NHA Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (594), inv.nr. 66).

Figuur 10. Ruilverkavelingsplan voor de Ringpolder: landschapsplan, 1960. Het plangebied is rood omcirkeld (NHA Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (594), inv.nr. 66).

Figuur 11. Het plangebied op de topografische kaart van 1961 (verkend in 1959), kort na voltooiing van de ruilverkaveling van de Ringpolder (Topotijdreis).

2.4 1960 - heden

Sinds de ruilverkaveling zijn diverse kleinere sloten in en om het plangebied gedempt, waardoor ter plaatse één groot perceel is ontstaan. Verder hebben zich in het plangebied geen veranderingen voorgedaan. Ten noordwesten van het plangebied hebben wel veranderingen plaatsgevonden. In de jaren 1950 opende hier het (nu niet meer bestaande) bejaardenhuis Zonneoord. Tussen de jaren 1960-1990 breidde het dorp Sint Maarten zich in fases uit in zuidelijke richting. Hierbij werden voornamelijk eengezinswoningen gebouwd en voorzieningen zoals sportvelden en een school. De hoofdwatering in dit deel van de Ringpolder werd in het stedenbouwkundig plan opgenomen en loopt nu als een singel door de woonwijken heen. De aan het plangebied grenzende straat Omloop werd in 1971 aangelegd en bebouwd met rijtjeshuizen. Daarbij werd ook het groenstrookje ten noordwesten van het plangebied aangeplant.

3 Cultuurhistorische inventarisatie en waardering

De inventarisatie en waardering volgt de veelgebruikte opdeling in landschapstypen, elementen, bouwkunst en groen. De in de onderstaande tekst genoemde onderdelen zijn weergegeven op figuur 12.

Landschapstype

Het plangebied ligt in de tussen 1954 en 1960 ruilverkavelde Ringpolder. De polder kenmerkt zich door zijn grootschalige, rationele inrichting van rechte, haaks op elkaar lopende sloten en wegen die zeer grote percelen omsluiten. Het landschap heeft een open karakter, waarbij de beplante wegen en grote erven de belangrijkste visuele onderbrekingen vormen. De inrichtingsprincipes van de ruilverkaveling zijn nog goed herkenbaar in het landschap. Langs de hoofdwegen heeft wel verdichting plaatsgevonden en dorpen in en aan de rand van de polder hebben in de 20^e eeuw uitbreidingen ondergaan. De groenstructuren zijn niet overal meer intact. Het plangebied ligt op een perceel landbouwgrond dat na de ruilverkaveling is samengevoegd uit twee oudere percelen. Gezien de aard en ouderdom van dit landschap en de goede herkenbaarheid vertegenwoordigt het een positieve erfgoedwaarde.

Landschapselementen

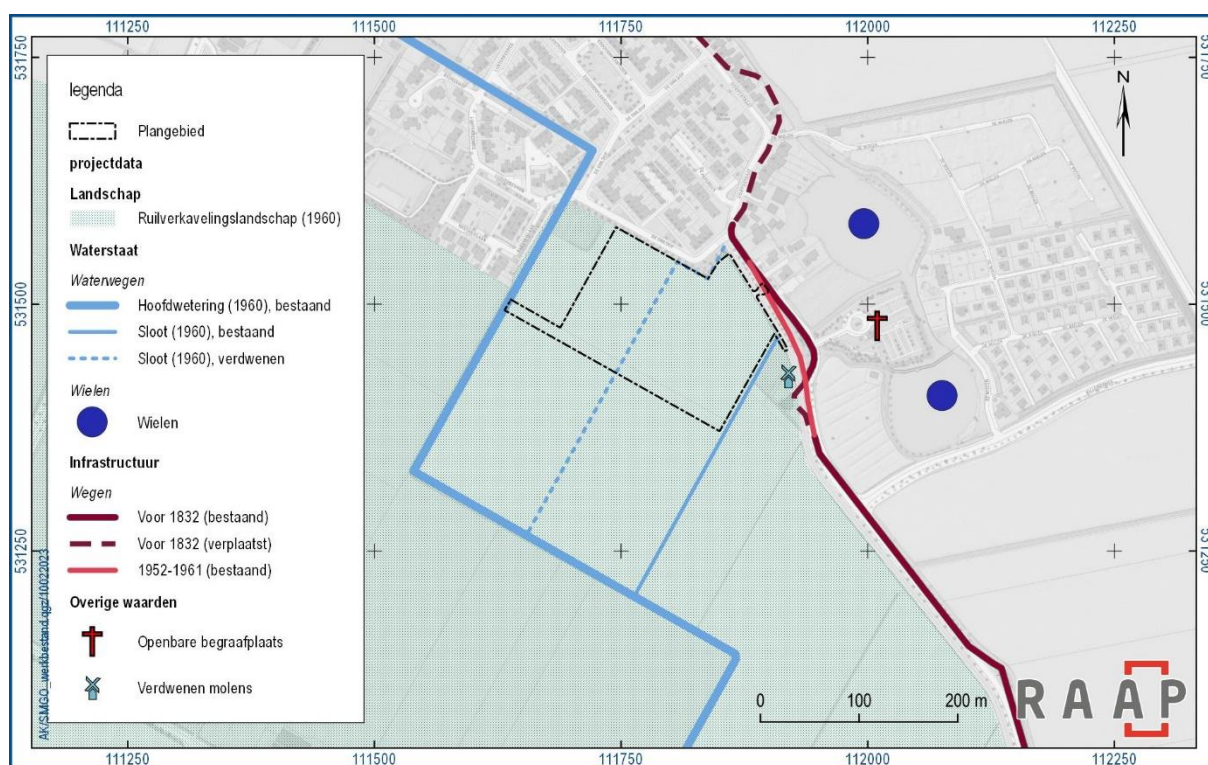
In het plangebied zelf bevinden zich geen cultuurhistorisch waardevolle elementen. Aangrenzend is daar wel sprake van. In het westen grenst het plangebied aan één van de hoofdweteringen die tijdens de ruilverkaveling in de Ringpolder (1960) zijn aangelegd. Bij de bouw van de uitbreidingswijk ten zuiden van de oude kern van Sint Maarten is deze hoofdwetering als sloot in het stedenbouwkundig plan gehandhaafd. Deze wetering vertegenwoordigt vanwege zijn aard en ouderdom en goede herkenbaarheid een positieve erfgoedwaarde.

Ten noorden van het plangebied ligt de Groenedijk. Deze heeft een hoge ouderdom (17e eeuw of ouder). De Groenedijk is ter hoogte van het plangebied enigszins rechtgetrokken, vermoedelijk eveneens in het kader van de ruilverkaveling. Het oorspronkelijke tracé van de dijk (voor zover nog aanwezig) vertegenwoordigt vanwege zijn hoge leeftijd en redelijke herkenbaarheid een hoge cultuurhistorische waarde.

Andere cultuurhistorisch waardevolle elementen in de omgeving van het plangebied zijn de twee wielen ten noorden van de Groenedijk met daartussenin de openbare begraafplaats uit het eerste kwart van de 20^e eeuw. Gezamenlijk vertegenwoordigen zij vanwege hun leeftijd en herkenbaarheid eveneens een hoge cultuurhistorische waarde. Mochten er ingrepen in dit gebied plaatsvinden, dan is nader onderzoek naar deze structuren aanbevolen.

Bebouwing en groen

In de omgeving van het plangebied staat geen cultuurhistorisch waardevolle bebouwing. Ook de groenstructuur langs de zuidzijde van de Groenedijk vertegenwoordigt geen bijzondere cultuurhistorische waarde.

Figuur 12. Het in hoofdstuk 3 genoemde cultuurhistorische landschapstype en de elementen.

4 Aanbevelingen

Op grond van het onderzoek en de bovengenoemde cultuurhistorische waarden zijn de volgende aanbevelingen opgesteld:¹

- Houd bij toekomstige ontwikkelingen rekening met de openheid van het landschap en de nog goede afleesbaarheid van de rationele ruilverkavelingsstructuur. Deze kwaliteiten kunnen ingezet worden bij het maken van een nieuw ontwerp.
- Houd rekening met de cultuurhistorische waarden in de omgeving van het plangebied. Het gaat dan in de eerste plaats om de hoofdwetering aan de westkant van het plangebied en de Groenedijk in het noorden. Zorg voor goede aansluitingen met deze waardevolle structuren. In de tweede plaats gaat het om de wielen en de begraafplaats ten noorden van de wijk. Indien er veranderingen plaatsvinden in deze gebieden (of in de aansluiting daarop) is nader onderzoek naar de daar aanwezige waarden aanbevolen.

Literatuur

Bergh, S. van der (2004). Verdeeld Land. De geschiedenis van de ruilverkaveling in Nederland vanuit lokaal perspectief 1890-1985. Groningen/Wageningen, Nederlands Agronomisch Historisch Instituut.

Goor, N.C. van (1990). Sint Maarten. Gemeentebeschrijving. Monumenteninventarisatieproject Noord-Holland. Haarlem, Provinciaal Bestuur van Noord-Holland.

Rijk, J. de en S. van Veen (1963). De Ringpolder. Ontwikkeling van het bedrijfstype. Den Haag, Landbouweconomisch Instituut Verslagen nr. 43.

Vos, P. (2015). Origin of the Dutch coastal landscape. Long-term landscape evolution of the Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional and local palaeogeographical map series. Groningen, Barkhuis.

Archieven

Noord-Hollands Archief, Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (594).

Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices

Figuren:

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).	7
Figuur 2. Het plangebied op de paleogeografische reconstructies van Vos & De Vries, 2013. Lichtgroen: wad/getijdengebied; donkergroen: kwelders; lichtblauw: zee; lichtgeel: dekzand (holoceen); donkergeel: strandwallen/duinen; oranje: glaciale afzettingen; bruin: veen.	9
Figuur 3. Uitsnede van de Kaart van West-Friesland, vervaardigd in opdracht van het ambacht Drechterland na de meting in de jaren 1651-1654 door J. Dou met daarop de Groenedijk, Wijzendweg, Valkkogeweg en de meelmolen (Westfries Archief).	10
Figuur 4. Het plangebied op het kadastrale minuutplan van 1819 (RCE).	11
Figuur 5. Het plangebied op de topografische kaart van 1952 (verkend in 1946) (Topotijdreis).	12
Figuur 6. Opslagplaats voor kolen in de Ringpolder, 1957 (foto Wüllschleger / Heidemij, Nationaal Archief).	13
Figuur 7. Overzicht van ruilverkavelingsgebieden in Noord Holland, ca. 1961 (NHA Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (594), inv.nr. 66).	14
Figuur 8. De Ringpolder voor (boven) en tijdens de ruilverkaveling (onder) (Noord-Hollands Archief).	16
Figuur 9. Ruilverkavelingsplan voor de Ringpolder: plan van wegen en waterwegen, 1960. Het plangebied is rood omcirkeld (NHA Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (594), inv.nr. 66).	17
Figuur 10. Ruilverkavelingsplan voor de Ringpolder: landschapsplan, 1960. Het plangebied is rood omcirkeld (NHA Provinciaal Bestuur van Noord-Holland (594), inv.nr. 66).	18
Figuur 11. Het plangebied op de topografische kaart van 1961 (verkend in 1959), kort na voltooiing van de ruilverkaveling van de Ringpolder (Topotijdreis).	19
Figuur 12. Het in hoofdstuk 3 genoemde cultuurhistorische landschapstype en de elementen.	21

